

“Una bona harmonia i un bon negoci”

“Una bona harmonia i un bon negoci”. Així resumeix el galerista Joan Gaspar Farreras (Barcelona, 1941) la seva relació amb Andreu Alfaro, una relació d'amistat personal molt fonda, i professionalment molt fructífera.

La Sala Gaspar del Consell de Cent i després la seva hereva, la Galeria Joan Gaspar de la plaça del Doctor Letamendi, van ser les llars artístiques barcelonines de l'escultor. Des del llunyà any de 1959, quan el Grup Parpalló –format, a més d'Alfaro, per Balaguer, Martínez Peris, Monjalés i Sentpere– hi va desembarcar. Alfaro hi va presentar unes peces de metall retallat. Però allò només va ser l'aperitiu.

La història dels Gaspar-Alfaro –els germans Joan i Miquel, i el fill del primer, Joan Gaspar Farreras– comença en ferm amb la primera exposició individual, a la mítica Sala Gaspar del Consell de Cent, el 1965, el gran temple de l'art modern de la postguerra.

Aquell 1965, a Alfaro l'apadrina Joan Fuster. “La subtil simplicitat dels recursos –deia l'escriptor en el catàleg–, el ritme àgil i rigorós de les formes, la mateixa tria dels materials, responen a un disseny eprspicaç, i revelen tanta destresa com estudi”.

Precisament, ens recorda Joan Gaspar, “el nostre lligam amb Alfaro prové de l'amistat personalíssima del meu pare amb Joan Fuster, de feia anys”.

El fill Joan la va intensificar, pel seu compte. “Jo era solter –ens diu– i anava molts caps de setmana a veure'l perquè ens ho passàvem molt bé, gràcies a les seves amistats. A Altea tenia una casa preciosa i hi recordo el canonge Roig, en Vicent Ventura o en Sanchis Guarnier. A Fuster calia anar-lo a veure a Sueca, o a València. Jo conec Raimon a través de l'Alfaro. A València, amb la colla de l'Alfaro, ens trobàvem en un quiosc i anàvem a sopar al Pescador. Després, algú portava Fuster a Sueca. No cal dir que no vaig faltar a cap dels primers premis Octubre. Alfaro, tot i que era esvalotat i va deixar els estudis després d'acabar el batxillerat superior i aprovar

JORDI PLAY

Joan Gaspar Farreras amb una obra d'Andreu Alfaro del 1975 que decora el seu despatx, a la Galeria Joan Gaspar de Barcelona.

La Sala Gaspar i després la Galeria Joan Gaspar han estat les llars artístiques barcelonines d'Andreu Alfaro. Joan Gaspar Farreras recorda l'artista i l'amic.

l'examen d'estat, es va culturalitzar molt. No ho semblava, però era un personatge molt il·lustrat. Fins i tot se'n va anar a Londres a aprendre anglès. Jo l'hi vaig trobar”.

Però, sigui per acollonar la gent o perquè se sentia orgullós dels seus orígens –de fill de carnisser–, no els amagava. “Davant meu –ens diu Joan Gaspar– el crític Juan-Eduardo Cirlot li va preguntar quins eren els orígens i quina formació li havia permès de fer unes escultures tan cartesianes i espirituals. Alfaro li va dir que era escorxadador. Com que Cirlot parlava castellà, li va dir exactament: ‘matarife del matadero de València’. En Cirlot va quedar de pedra”.

Sorpresa per l'èxit. La primera exposició va ser un èxit. “Ell en va quedar molt sorprès. I sempre més, fins a la darrera del 2004, van anar bé. Els crí-

tics li van fer costat de seguida. Tant els de Barcelona com els de València i Madrid. Un dels que el valorava més, a Barcelona, era en Cirici i Pellicer”.

De les peces que no es venien durant l'exposició, algunes es tornaven i d'altres es quedaven a la galeria en dipòsit “i s'han venut molt bé”.

Les escultures que van tenir més acceptació, diu Joan Gaspar, van ser les d'acer inoxidable i marbre. “Podem dir que el seu èxit va ser, però, immediat, perquè allò que feia era una cosa completament nova i molt enginyosa. No era abstracte ni figuratiu, era versàtil. I això explica que ben aviat li ploguessin els encàrrecs d'escultures públiques, a Barcelona, la majoria, gestionades preferentment a través de la nostra sala”.

La primera, recorda, es va instal·lar a Diagonal-Balmes el 1963, davant del gratacel del que llavors era el Banc

Atlàntic i ara el Sabadell. “Va ser un encàrrec de l'arquitecte Francesc Mitjans, un dels arquitectes del Camp Nou. Ara no hi és, el banc se la va vendre”.

La segona és a la cruïlla de Diagonal amb l'avinguda de Sarrià, als edificis d'apartaments Atalaya. I després vindria la del parc de Cervantes de Barcelona, un encàrrec municipal que va sorgir del regidor Trias Fargas.

Joan Gaspar recorda, d'aquells primers anys, l'encàrrec de la fundació Bartolomé Marc, per als jardins de Cala Ratjada, de Mallorca, i el de les autopistes, a l'àrea de servei de Maçanet de la Selva.

El projecte del Camp Nou. Un altre encàrrec va quedar només en un projecte, el de fer una escultura a la part exterior de l'estadi del Camp Nou, entre les tribunes i el Palau Blaugrana. La idea va ser d'Armand Carabén, membre de la junta presidida per Agustí Montal; però, segons Joan Gaspar, aquell any l'equip de futbol va fracassar i, com que no estaven els ànims ni per a celebracions ni ostentacions, la junta va aturar-lo.

A través de la Gaspar també va contactar, ens diu Joan Gaspar, amb una galeria de Colònia, la de Helmut Dreiseitel, on va exposar moltes vegades.

Més recentment, la Galeria Joan Gaspar de la plaça del Doctor Letamendi va ser escenari de la trobada en la qual l'alcalde de Vic, Jacint Codina, va encarregar a Alfaro, durant la inauguració d'una exposició, l'escultura dedicada a Jacint Verdaguer que es va instal·lar a la capital d'Osona el 2002, amb motiu de l'Any Verdaguer.

L'agraïment ha estat mutu. “Em va regalar –ens diu Joan Gaspar– una peça molt important que havia format part de la primera exposició, *La Rella*, del 1960. Una peça única. La tinc a casa. Em va dir que si mai la volia vendre o regalar, ho fes a l'IVAM o al MACBA. També me'n va regalar una altra quan em vaig casar. Era molt generós. Una altra l'he heretada del meu pare, dedicada per ell. I també n'he comprat d'importants. Estic molt content d'una escultura que vaig comprar a una galeria. Un client l'havia ofert al galerista a canvi d'un quadre d'un altre artista. L'escultura d'Alfaro, del 1966, és una peça única. Es titula *Si em mor, que el cant sigui ja realitat*. En total, tinc una mitja dotzena d'obres seves”.

La família Gaspar, per la seva banda, va regalar un exemplar de la sèrie de deu *La creu del bon papa Joan*, a l'església de Llançà, el poble costabravenc de l'Alt Empordà on estiuegen. Al jardí de la finca familiar dels Gaspar, La Farella, hi ha instal·lada la peça *El pardalot*, en planxa de ferro, que fa quatre metres.

Cada exposició era preparada a ccns-ciència. “Quan, cada tres o quatre anys, ens deia que tenia un projecte lligat, anàvem a València i el perfilàvem, per adequar-lo al nostre espai. Després, venia uns dies per muntar-la. I amb títols que ell proposava. Gairebé sempre va ser d'escultures. Ell era escultor. El paper no li agradava gaire. La del 2000, ‘Sils Maria’, era d'escultures i dibuixos.”

L'incident amb el PSC. La Sala Gaspar del carrer del Consell de Cent, testimoni de tants tractes cordials entre l'artista i els col·leccionistes, particulars o representants d'institucions públiques, va ser també testimoni d'una de les més fortes enrabiades de l'escultor, d'un conflicte greu que es va mig resoldre gairebé per sorpresa.

Parlem de la utilització que el PSC va fer de l'escultura *Catalan Power* sense

la seva autorització com a símbol de la campanya del partit a les eleccions de 1977, les primeres democràtiques després de la dictadura franquista.

Poc abans d'aquelles primeres eleccions democràtiques, de juny del 1977, truca un dia a Joan Gaspar el seu amic Eugeni Giral, professor d'economia i socialista, per dir-li que el Partit dels Socialistes de Catalunya volia utilitzar l'escultura *Catalan Power* per identificar la seva campanya electoral.

Alfaro havia fet l'escultura per finançar el Secreariat de la Llengua a través de la venda d'una sèrie de cinc-cents exemplars de l'obra, a mida reduïda, l'original de la qual es troba a Banyoles.

Joan Gaspar va dir a l'Eugeni Giral que es possessin en contacte amb l'escultor i ja se'n va desentendre. Però, al cap de poc de temps, li truca encès l'Alfaro des de l'aeroport de Barcelona, de camí cap a Alemanya, i li diu que ha vist al *Diario de Barcelona* la notícia de la presentació de la campanya dels socialistes catalans, amb el disseny de la seva escultura com a insígnia, disseny que devia fer Cirici i Pellicer, en qualitat de grafista i de socialista, a la seva empresa.

“Un resultat sever i brillant”

L'any 1965, Joan Fuster va presentar la primera exposició d'Andreu Alfaro a la Sala Gaspar de Barcelona. En reproduïm el text.

Un art com el d'Andreu Alfaro, mai no acabariem d'entendre'l, d'explicar-nos-el, si només el consideràvem des de justificacions o des de coordenades exclusivament “plàstiques”. Sens dubte, en tant que “realització d'estil” –o sigui: ofici i voluntat que s'individualitzen–, la seva escultura procedeix d'una llarga i ben meditada experiència, en la qual, per cert, endevinem més abnegació, més disciplina tècnica, que no pas esperit d'aventura o gust per la temptativa desinteressada. El resultat és, en últim terme, sever i brillant alhora: d'una eficaça visual,

i fins i tot tàctil, que sorprèn. La subtil simplicitat dels recursos, el ritme àgil i rigorós de les formes, la mateixa tria dels materials, responen a un disseny perspicaç, i revelen tanta destresa com estudi. Algun espectador distret, en passar davant d'aquestes figures, potser se sentirà induït a admirar-ne solament allò que semblen tenir de joc i de treball expert. Però erraria en la seva admiració. L'obra d'Alfaro –metall serè o torturat, làmines nervioses, barres de trajectòria elemental– no té res de “gratuïta”. Tot i que, de fet, no hi descobrim cap al·lusió explícita a

Joan Gaspar consulta un volum dedicat a Alfaro. Dos catàlegs d'exposicions d'Andreu Alfaro figuren en una vitrina de la Galeria Joan Gaspar.

“No l’havia vist mai tan enfadat”, diu Joan Gaspar. No li n’havien demanat permís. Des de l’aeroport, Alfaro demana al galerista que convoqui la plana major del PSC, tal dia i tal hora, tan bon punt hagi tornat a Barcelona, per parlar de la qüestió. A la Sala Gaspar.

Per “estovar” l’Alfaro, Alexandre Ciriaci i Pellicer, el més il·lustre admirador d’Alfaro que hi havia a Barcelona, li va escriure una carta dient-li que l’escultura ja s’havia convertit en un símbol català i popular com el Pi de les Tres Branques i, per tant, era del domini públic. La carta no va fer en principi cap efecte.

la realitat sensible, tampoc no sabríem veure-hi el gest buit, sumptuari o de mer exercici creador, que és característic dels “abstractes” i tendències afins. Alfaro es refusa a reduir el seu art en el càlcul i en la consecució d’uns valors estètics més o menys “autònoms”. Per a ell, l’escultura ha de ser un “llenguatge”. I tot el seu esforç es concentra, precisament, a intentar-lo. “Vull –diu– parlar als altres homes, ensenyant-los objectes fets en nom de la llibertat, de l’amor, de l’esperança”. I més encara que “fets en nom”, objectes que siguin vehicle de llibertat, d’amor, d’esperança. Heus-los ací. Aquests objectes no “representen” imatges apreses per l’ull en els seus hàbits quotidians: “són”, per contra, imatges cavil·lades en la passió i en la fe, que aspiren a fer-se “intelligibles” per la seva pròpia càrrega significativa. Simbolisme? En tot cas, no es tracta d’un simbolisme maqui-

nal, confeccionat amb referències òbvies, retòric. Basta llegir els títols que l’artista posa a les seves obres per a comprendre fins a quin punt l’energia d’expressió s’origina en una vivència directa i comunitària. El títol, però, en comptes de ser-hi un afegit “literari”, és l’enunciat del context intencional –i segons com, “històric”– de què l’escultura sorgeix. Hi trobem “homenatges” i “monuments” que porten noms o indicacions polèmicament vinculats a la nostra circumstància social, o bé *exergues* poètics no menys aguts. Alfaro milita amb la llibertat, amb l’amor, amb l’esperança, i tot el que fa en dona testimoni. I per donar-ne testimoni, precisament, es projecta amb una ambició decidida: es projecta sobre espais generosos i de freqüentació multitudinària.

Joan Fuster
Barcelona, 1965

A la reunió hi havia, recorda Joan Gaspar, en Cirici, en Joan Raventós i en Raimon Obiols. “I el meu oncle Miquel, que estava nerviosíssim”. Alfaro estava molt crispat i deia que els denunciaria si no retiraven els impresos. No semblava pas que s’arribés a cap acord, perquè els dirigents socialistes deien que ja era tard per canviar el logo de la campanya i de sobte l’Alfaro diu a Obiols: “Xe, a tu te conec!”. I va continuar: “Sí, tu em vas ajudar a traure el pintor Monjalés d’Espanya”.

En efecte, Josep Soler Vidal, *Monjalés*, (Albaida, 1932), company d’Alfaro del grup Parpalló, vivia a l’exili, a Hispanoamèrica. Segons Joan Gaspar, Monjalés, en una manifestació, va veure que el gendre del governador civil, de paísà, ajudava els grisos, el va arraconar en un portal i el va estovar. La condemna seria dura, 14 anys de presó. I va decidir fugir. Era el 1967. Alfaro el va portar en cotxe fins a Barcelona i al bar Sàndor, segons Joan Gaspar, es va trobar amb en Raimon Obiols, que el va traslladar en cotxe fins a la Seu d’Urgell i des d’aquí, Joan Sansa, d’Unió Democràtica, el va fer passar la frontera andorrana.

Segons recorda Raimon Obiols, Monjalés primer va anar a casa del cantant Raimon, però com que no semblava un allotjament gaire segur, el va instal·lar a casa de la Carme Mestre i de l’Andreu Garcia de la Riva. Raimon Obiols no tenia cotxe en aquella època: el van portar a la Seu en el d’un estudiant del MSC, del grup d’Esade, el nom del qual Obiols no coneixia aleshores ni recorda ara, encara que sí que recorda que conduïa a una velocitat quasi suïcida. Monjalés entrà a Andorra en el maleter de l’automòbil del democristià Joan Sansa. I fou Jordi Costa, ex-guerriller del POUM i després membre del MSC, reciclat en farmacèutic a Perpinyà, qui el passà a França.

Quan Alfaro va descobrir que la persona que li havia fet aquell favor era Raimon Obiols, dirigent del PSC, va pensar que, favor per favor, havia de cedir “voluntàriament” al partit el disseny del *Catalan Power*, i aquí es va acabar el conflicte. Però, per a la història, ha quedat per sempre gravat que el PSC va utilitzar l’escultura d’Alfaro sense permís.

Lluís Bonada